

1970. EKO EUSKERAZKO LIBURUEI BURUZ

Batek baino gehiagok esan daut, 1970.ean euskeraz argitaratutako liburuak ANAITASUNAREN 204. zenbakian zerrendatuak argitaratzean, zenbait aburu eta adierazpen ere eman behar nituela, gaurko egoeraren ezagugarri. Hala behar luke, zatika besterik ez. Baina, holako gauza bat behar duen siritasunez egiteko, denbora asko behar da; eta denbora da, euskal gauzetan sarturik gabiltzanok itotzen gaituena. Beraz, niri behintzat ez zait posible, liburu guztien xehetasunak ematea, ez eta euskeraz argitaratzen diren liburu guztiak irakurtzea ere. Eta aspaldiko urteotan, gogozko ditudanak bakarrik irakurtzen ditut.

Hala ere, emango ditut zenbait eritzi, euskal literaturak, darman ekintzan, 1970.ean izan duen gorakadaz, zertzelada azaletiko batzuk bederen.

Lehenbizikoz esan behar dut, zerrenda hura argitara ondorean, urte horrekin zabaldu dela beste liburu bat ere: Manuel Lasarteren **Bertso mordoxka**, Tolosako «Auspoa»-k emana, eta argitarazle honek 1970.ean eman duen bertso libururik hoberenetako bat noski, Azkoitiko eta Bidasoa aldeko bertsolarien bildumekin batean. Baina, hala ere, orotara, «Auspoa»-ko bertso bildumak beste urteetakoak baino eskastoagoak izan dira. Ahozko literatura zahar hau gure herriari nortasun handia ematen diona da; baina bildumok, azken aldera, garrantzirik gabeko bertso txarrez horniturik ikusten ditugu.

«Lur»-ek berea ondo bete du, batez ere sozial gaietan. Sagarnaren **Soziologiaren hastapenak** ikasbide eder bat da. Honez gainera, Mendebaleko ekonomia-aren historia.

Itzulpen intersgarririk ere egin da: Kafka, Russell, Fanon, Sánchez-Silva.

Batasunaren kutzak ez du izan behar zuen ainako harrera. Beharbada, gehiegi kargatu da kutxa, erraz irentsi ahal izateko. Hiztegiak berak ere orraztu bat hartuko luke. **Sustrai bila**, kutxa horri lagungarri datorkio bere funtsean, inork besterik uste badu ere. Eta ez haserre!

Literaturan gauza berriak sortzean, beharbada aurretiko bi urteak interesanteagoak agertu ziren; baina, hala ere, uzi dugun urte hau ez da izan txiroa. Hor ditugu Lertxundiren **Hunik arrats artean**, Miranderen **Haur besoetakoa** (oraingo lana ez bada ere) eta Gereñoren **Argi bat iluntasunean**. Eta antzerkiaren aldetik, Zubikarainen **biak**, bide berririk ez badakarte ere.

Autore zaharrek leku berezia izan dute urte honetan. Gazteen artean lehengo balioak ezagutzera emateko hain egoki datozten argitalpenak, hauk izan dira: Leizarragaren **Euskal protestantismoa**, Ziburuko Etxeberriren **Noelak**, Mogelen **Peru Abarka** («Trauko» delakoak, hain ongi ikusi ez badu ere, jakin dezala, Etxeberri, Mogel eta Daskonagerre argitaratzea pentsatu eta bultzatu zuena neu izan nintzela; eta bata ondo badago, bestea ere hala izango dela, formazko kontzeptu batzuk gora-behera), Daskonagerren **Athea-gaitzeko oihartzunak** (lehen euskerazko nobela hau, bere ehun urte betetzean). Azkenik, hain autore zaharra ez den baina toki berezia merezi duen Lizardiren **Biotz begietan** (guk dakigula, «Itxaropena»-k urte barnean atera duen liburu merezigarri bakarra).

Gure literaturarentzat garrantziko den itzulpen bat ere ba da: Elémir Bourges-en **Gonzalve edo Ostatu betea**, Lafittek itzulia. Egileak berak dioenez, Euskal Herrietan herriz herri ematen ziren antzerki batean ditu bere oinarriak; eta guk orain arte ezer gutxi, edo batere ez, ez genekien geure antzerki zahar hoi berririk. Erderazko «entremés»-en erakoak, noski.

Literatura salakera eder bat ere agertua da: Patxi Urkizuren **Literatura eta kritika**. Ba da bertan orotarik, erizlari alpatuena aburuak jasotzen baititu. Punturen batean egilearen jokabidearekin ez nagoela esateak ez dio ezer kentzen lan eder honi. Aburu zehatz bat emateko, lana zehatz aztertu behar omen da; baina bera ere erori da, hori horrela ez betetzean. Hemen luze joango litzaket xehetasun hoietan sartzea, eta beste baterako uzten dut. Gainera, ez da liburu mamitsu honetan hain garrantzitsua, didan puntu hau.

Kultura sailean lan handia egin da. Euskal kulturaren barnetik inoiz baino lan gehiago euskeraz (asko euskera-erderaz badaude ere, lehen erdera hutsean argitaratzen ziren erakoak): Barandiaranek **Estelas funerarias del País Vasco**, bi hizkuntzetara; Joan Garmendia tolosarrak **Euskal esku-langintzaz** bi liburu; Bizkaiko dantzak, eta abar. Zibilizazioaren kultura orokarrean, «Margo ederduen enziklo-

pedia»-k, gaztetxoentzako, bere bidea jarraitu du: botanikaz, Lakolzetarik izan ez balitz bezala; perretxikoel buruz, Telesforo Aranzadi mundura sortu ez balitz bezala, eta abar. Martxa horretan, biharko ihiztariek ez dute jakingo ormatxoria txantxangorriagandik bereizten, eta perretxiko zaleek hobe dute jaramonik ez egin, beren tripetako minez larri ikusterik nahi ez badute. Baina lan serioirik ere egin da. «Irakur Sail»-ek, bere argitalpenak hobetzean, lan interesante eta sakon bat eman dauku: **Lurraren kondaira**, Zajarovaren lanean oinarriturik, Salbador Garmendiak egina.

Gorabeherarik interesgarrienak adierazi arren, ene uste partziala agertzen dudala aitortu behar, zeren gogozkoak bakarrik irakurri baitituzte.

Azken bolada honetan, gauza bat dugu argi eta garbi: oraingo gazteek, etimologia jolasak, euskeraren edertasunak erderaz, euskaldunen jatortasuna ere besteren hizkuntzan, eta holako gaiak bazterturik, eta, batez ere, gu onenak garelako esan gabe, inoiz espero ez genuen aurrerapena eman diote euskerazko literaturari, adinekoei beste jolas hoik utziz. Hau txalogarria ez bada, ukatzen dutenek esan dezatela, zer hoberik eskaintzen duten.

Lehenengoak, poeta bat ba genuela ta, ahoa zabalik berari begira gelditzen ziren. Nobela bikain bat euskeraren edertasunez genuela ta, inongo gizakumerik ederrenaren erditzea eman genuenaren uste osoan lotaritzen ziren. Bapoi!

Orain, lan eder batek beste bat dakar ondorean. Era batekoak beste era batekoa sortzera bultzatzen du. Eraginok, dinamika baten barnean sartuaz doa gaurko literatura. Beronen zaparrada onurakorrak atertu gabe irauten badu, fruturik aski izanen dugu, hizkuntza bat behar duen dignidadean jartzeko.

JUAN SAN MARTIN

daude, dagoz
dauku, deusku, digu
daut, deust, dit
dezala, daiala
dezatela, daiela
dio, deutso; dino
diot, dinot
diote, deutsoe
litzaket, litzakit, litzaidake
zait, jat

«Ez dok Amairu» Iruinean, Tolosan, Uztaritzen eta Bilbon

Otsailaren 21ean, «Ez dok Amairu» taldekoek euren «Baga, Biga, Higa» sentikaria egin izan dabe Iruinean, Gayarre teatroan. Tokia jendez gainezka egoen.

Otsailaren 20an, Lapurdiko Uztaritzen gauza bera egin eben, Sarasola, Eñaut eta Etxamendi kantariekin batera, Ihauterietan parte hartzen ebelarik.

Otsailaren 13an, Gipuzkoako Tolosan Jardun eben, Leldor teatroan. Hemen ere, jendea gainezka egoen entzuten.

Martxoaren 6an, larunbatean, Bilboko «Santiago Apostol» aretoan egon ziren, «Baga, biga, higa» jokatzeko.

ANAITASUNA Bizkala
Hamabosterokoa.
Zuzendari: Anjel Zelaleta.
Zuzentzaile: Imanol Berriatua.
Idazkolaria ta banakola: Jardín Txikerra, 1.
Bilbao (12).
Inprimatzaile: Juan José García, Joaquín Jáuregui, Jesús María Tafalla, Gabriel García eta José María Belmonte, AMADO Inprimerian, Bilbon.
Irarle: Gil Díez eta Manuel Barrera, RALI etxean, Bilbon.
XIX urtea.
D.L.: BI-1.753 - 1967.